

УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ АГРАРНОГО КРЕДИТУВАННЯ

Досліджено проблеми ефективності використання кредитних ресурсів сільськогосподарськими підприємствами. Розкрито систему управління кредитними відносинами господарств аграрного сектору Житомирської області та визначено особливе значення довгострокових кредитів.

Постановка проблеми

Однією з причин неефективного ведення сільського господарства є недостатність обігових коштів для купівлі насіння, мінеральних добрив, пального та придбання техніки, у зв'язку з тим, що існуюча техніка фізично та морально застаріла. У таких умовах вкрай важливого значення набуває кредитування сільськогосподарських підприємств [1].

Аналіз останніх досліджень та постановка завдання

Дослідженню проблем забезпечення ефективності аграрного кредитування присвятили свої наукові праці відомі вчені-економісти М.Я. Дем'яненко, П.А. Лайко, В.М. Алексійчук, О.Є. Гудзь, В.П. Клочан, Л.П. Оплачко, А.В. Чупис, П.І. Гайдуцький, П.Т. Саблук, А.М. Стельмашук, Г.І. Пиріг та ін. Небагато уваги приділяється питанням ефективності використання кредитних ресурсів сільськогосподарських товаровиробників. Тому дослідження даної проблеми є актуальним на сучасному етапі розвитку для сільськогосподарських підприємств Житомирської області.

Об'єкти та методика досліджень

Об'єктом дослідження виступає процес ефективності використання кредитних ресурсів сільськогосподарськими підприємствами Житомирської області. Теоретико-методологічну основу дослідження становить діалектичний метод пізнання; комплексний системний підхід до вивчення економічних процесів і явищ; теоретичні положення економічної науки; монографії та періодичні публікації вітчизняних і зарубіжних вчених з питань розвитку

© О.В. Черниш

* Науковий керівник – к.е.н., доцент В.П. Якобчук

кредитних відносин; законодавчі й нормативно-правові акти, які регламентують діяльність суб'єктів кредитних відносин.

Результати досліджень

Управляти – значить приймати ефективні управлінські рішення. Однак на даному етапі управлінські рішення в сільському господарстві приймаються практично без врахування ризику. Причин, на нашу думку, є декілька. По-перше, це відсутність відповідних навичок у керівників підприємств. По-друге, в сільськогосподарських підприємствах практично відсутнє стратегічне планування, керівники вимушені займатися питаннями лише поточного планування. По-третє, на думку керівників сільськогосподарських підприємств, суттєвими перешкодами для отримання кредиту є відсутність інформації про кредитні установи, їхні вимоги та страхове покриття.

Управління кредитними ресурсами внаслідок ряду причин в економіці здійснюється не на належному рівні. Фінансово-кредитна система на ринку фінансових послуг представлена лише розвинутою ланкою, якою є банківська (рис.1). Впродовж останніх п'яти років кількість банківських установ Житомирської області збільшується, багато в чому завдяки розгалуженій мережі філій, але банки не посіли належного місця в системі фінансового забезпечення сільськогосподарського виробництва. Позитивному розвитку взаємовідносин між банківськими установами і сільськогосподарськими підприємствами перешкоджає: відсутність напрацьованих методів надання кредитів, високі вимоги до позичальників, слабка зацікавленість у кредитуванні, слабкий розвиток системи реалізації прав на заставне майно, висока ризиковість, нестабільний фінансовий стан сільськогосподарських підприємств [5, с. 57].

Рис. 1. Мережа банківських установ Житомирської області за 2003–2007 рр.

Джерело: розраховано за даними [5, с. 57].

Крім того, на прийняття того чи іншого рішення впливають щорічні коливання цін на сільськогосподарську продукцію. Незважаючи на те, що індекси зростання цін на продукцію сільського господарства за останні роки значно перевищують аналогічний показник по промислових товарах, рівень грошової виручки залишається не достатнім для повних розрахунків. Також не менш важливою причиною є необґрунтоване використання залучених ресурсів і досі господарства залучають та використовують отримані засоби для фінансування виробництва збиткових видів продукції.

Кредитування сільськогосподарського виробництва вважається, на думку багатьох фахівців, досить ризиковою справою. Сільськогосподарським підприємствам, порівняно з підприємствами інших галузей, важче отримати доступ до кредитних ресурсів, це пов'язано з обмеженою кількістю об'єктів, які можуть надати позичальники в заставу. Майбутній врожай та худоба може слугувати інструментом забезпечення лише при короткотерміновому кредитуванні. Досить високим залишається рівень застави, який втричі, а то й вчетверо, вп'ятеро перевищує суму позики. Вартість заставного майна переважно нижча ринкових цін. Банки неохоче погоджуються на таку заставу, враховуючи, що понад 30 видів ризиків можуть вплинути на врожай. Виникає нагальна проблема пошуку механізмів захисту кредиторів і позичальників при довгостроковому кредитуванні сільськогосподарських підприємств [2].

Заставні відносини в Україні регулюються Законом України "Про заставу" від 2 жовтня 1992 року № 26-54-ХІІ. Відповідно до цього Закону "застава – це спосіб забезпечення зобов'язань". Застава передбачає право кредитора (заставодержателя) в разі невиконання боржником (заставадавцем) забезпеченого заставою зобов'язання одержати задоволення з вартості заставленого майна переважно перед іншими кредиторами [3].

Наприклад, ПСП "Саверці" займається вирощуванням сільськогосподарських культур у поєднанні з тваринництвом. Загальна площа ПСП "Саверці" становить 3022,6 га, в тому числі площа сільськогосподарських угідь – 2974,22 га, сіножаті – 6,4 га. З огляду на сезонність виробництва всі товарно-матеріальні цінності необхідно закупити до березня, керівництво підприємства вирішує отримати кредит і звертається до ВАТ "Державний експортно-імпорتنний банк України" в м. Житомирі. Прибуткове підприємство "Саверці" Попільнянського району Житомирської області отримало довгостроковий кредит згідно з кредитним договором № 5206К від 28 березня 2006 р., який використало на придбання причіпного польового оприскувача HARDI, трактора МТЗ та посівної комбінації по Terrasem 6.000 L на суму 600 тис. грн. Для забезпечення виконання зобов'язань за кредитним договором ПСП "Саверці" заставляє трактор колісний Case MX 270 та молодняк тварин загальною вартістю 755 тис. грн.

Вартість заставленого майна переважно нижча ринкових цін. Для прикладу скористаємось тим же підприємством. Балансова вартість трактора колісного Case MX 270 становить 463,3 тис. грн, а застава вартість – 371,0 тис. грн, що значно менша від балансової. Банки з метою страхування ризиків неповернення

кредитів і відсотків за ними потребують забезпечення, яке перевищує вартість кредиту й відсотків за ними.

Саме тому отримання довгострокових кредитів під заставу землі, розвиток іпотечного кредитування має стати невід'ємним компонентом ринку кредитно-фінансових послуг. Крім того, якщо підприємство неспроможне повернути кредит через певні причини, то комерційний банк має право реалізувати заставлене майно. У такій ситуації сільськогосподарське підприємство опиняється у замкненому колі. Вийти із цієї ситуації без належних резервних фондів дуже і дуже складно.

Менеджмент – спосіб ефективного управління, впливає на результати господарської діяльності через ряд факторів: особистісні характеристики керівника підприємства; через організаційну структуру управління підприємством. Погіршення менеджменту в підприємстві безпосередньо впливає на погіршення фінансових результатів діяльності та зменшення його платоспроможності. При кредитуванні банк повинен перш за все визначити, чи здатен позичальник своєчасно і в повному обсязі сплатити заборгованість за позикою. Це вимагає проведення оцінки банком не тільки платоспроможності клієнта на визначену дату, а й прогнозу його фінансової стійкості на перспективу. Об'єктивна оцінка фінансового стану позичальника і облік можливих ризиків по кредитних операціях дозволяють банку ефективно управляти кредитними ресурсами і одержувати прибуток.

Важливим напрямком системи управління кредитними відносинами з боку банків є контроль за цільовим використанням одержаних коштів та надання допомоги клієнтам у ефективному використанні одержаних кредитів. У результаті проведених досліджень, встановлено, що за строками використання кредитні ресурси, які отримали сільськогосподарські підприємства Житомирської області у 2007 р., найбільше було короткострокових кредитів – 78 %, довгострокових кредитів – 22 % (рис. 2).

Рис. 2. Розподіл кредитних ресурсів Житомирської області за строками використання, 2007 р.

Джерело: розраховано за даними Головного управління агропромислового розвитку у Житомирській області.

У 2007 р. основна частина довгострокових кредитів використовувалась сільськогосподарськими підприємствами Житомирської області на закупівлю техніки. Сільськогосподарські підприємства Житомирської області у 2007 р. використовували короткострокові кредити на різні цілі, а саме: придбання міндобрив – 19,5 % від загальної суми короткострокових кредитів, закупівлю ПММ – 16,6 %, закупівлю сільськогосподарської продукції – 15,1 %, придбання кормів – 10,6 % та інші цілі.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Розвиток кредитування потребує збільшення кількості прибуткових підприємств Житомирської області. Зміцнення фінансового стану сільськогосподарських підприємств не відбувається. Незважаючи на суттєві позитивні зміни, банківське кредитування ще не відіграє належної ролі у фінансуванні сільськогосподарського виробництва. Аналіз розподілу кредитних ресурсів Житомирської області у 2007 р. за строками використання довів, що більше було отримано короткострокових кредитів (78 %), ніж довгострокових (22 %). Окрім того, негативом є відсутність ліквідної застави у сільгоспвиробників та недосконалість законодавчих механізмів, які б гарантували повернення кредитів.

У перспективі досліджень є проблеми державної фінансової підтримки сільського господарства, оцінки кредитних ризиків банку, розвитку іпотечного кредитування, удосконалення кредитування сільськогосподарських підприємств.

Література

1. Клочан В.П. Ефективність використання кредитів сільськогосподарськими підприємствами Миколаївщини [електронний ресурс]–/В.П. Клочан, Н.І. Костаневич. – Режим доступу: <http://www.faaf.org.ua:8102/index.php?option>
 2. Мироненко В.П. Удосконалення економічного механізму кредитування сільськогосподарських товаровиробників [електронний ресурс]–/В.П. Мироненко, А.М. Москаленко. – Режим доступу до журн.: <http://www.faaf.org.ua:8102/index.php?option>.
 3. Гудзь О.Є. Забезпечення сільськогосподарських підприємств кредитними ресурсами / О.Є. Гудзь// Економіка АПК.– 2006. – № 4. – С. 56–58.
 4. Про заставу: Закон України від 2 жовтня 1992 року № 26-54-ХІІ.[Режим доступу]: <http://100m2.com.ua/info/documents/29/page4.html>.
 5. Статистичний щорічник Житомирської області за 2007 рік / за ред. Л.О. Рижкової; Гол. упр. стат. у Житомир. обл./ – Житомир, 2008. – 503 с.
-